

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уопсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүмүрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүгэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдута көнүл уонна кырдьык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүгэр дьон аймах суобаһын абардар варварды быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көнүлүгэр, кыһалжата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматтын туһугар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһугар,

Холбоуктаах Нациялар нуруоттара Устаантарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэспитэрин, ол кэннэ социальнай прогресс өссө көнүл олох усулуобуйалара тупсарын туһугар үлэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киирбит судаарыстыбалар Холбоуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көнүлүн тутуһуу туһугар ыкса үлэлэһиэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйылыбыт быраап уонна көнүл диэн эйдэбуллэри диринник өйдөөһүн бу бэриллибит бигэ тыллары олоххо киллэрингэ улахан суолталаабын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уопсай Декларациятын аан дойду нуруоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтти көмөтүнэн быраабы уонна көнүлү убаастыыларын ситиһиэхтээх, национальнай уонна нуруоттар икки ардыларынаабы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоук иһингэр киирбит судаарыстыбалар истрингэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааптарын тарҕанар убаластарыгар (юрисдикция) олоҕор нуруоттарга киэнник уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүлэр. Киһилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүлэр, уонна бэйэ бэйэлэрингэр тылга киириниттэс быһыылаа доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыгтан, тириитин өнүгтэн, эр киһитигтэн-дьахтарыгтан, санарар тылыгтан, омугуттан, религиятыгтан, политическай да ханнык да санаатыгтан, национальнай эбэтэр социальнай төрүтүгтэн, баайыгтан-дьаданытыгтан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүллээх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдута, ханнык да политическай, правовой эбэтэр нуруоттар икки ардыларынаабы статуһуттан сизттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойду территорията төһө да тутулуга суох, эһиэккэ сылдьааччы, бэйэтэ саламат бинигэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биирдии киһи үчүтэй олоҕу олорор, көнүлүккэ уонна тус тыгтыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас биллээт буолар турукка сылдыа суохтаах: дьону кулут оностуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүннэрэ бобуллар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоһунта, накаастабылга, куһаҕан сыһыанга түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан ааһынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иннингэр тэн бырааптаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбилинэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дьыннээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна манньк сарбыйааһынга киксэриниттэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биирдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүллүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһиллибит түгэнигэр, национальнай сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төннөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайылыбат, көнүлүн сарбыйылыбат, үүрүлүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, холубунай буруйу онорбут диэн дьүүлэнэр буоллаҕына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, маны таһынан киһинэхэ тиксэриллибит холубунай буруй төһө олохтообун быһаарар инниттэн, тэн бырааптааһын туһанан, киһи дыалатын тутулуга суох, кырдык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүллэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биирдии буруйу онорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут киһи буруйдааһын дакаастыар дылы, буруйа суоһунан ааһынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыыны оноруу, эбэтэр туту да гынымы иһин буруйга, буруйу оноруу кэмигэр национальнай сокуон биитэр аан дойдутааһы быраап быһыытынан буруйу оноруунан ааһылыбат буоллаһтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй оноруллар кэмигэр тутулга сылдыбыт накаастабылтан ыарахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоһор, дьинэ кэргэнигэр, киһи олорор дьинэ тыгтыллыбат буолуутугар, киһи суруйсуутун кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Киһи чизэнигэр, аатыгар-суолугар аһаҕастык суохтаах. Хас биирдии киһи итинник киһи олоһор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитингэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбаҕа олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.
2. Хас биһрдин киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһингэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.
2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дын чэхчы политикаҕа сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтингэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи гражданство ылар бырааптаах.
2. Ким даҕаны бэйэ көнүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиһигит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэриттэн тутулуга суох эрдик -ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдик - ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр көргөнниилэр тэн бырааптаахтар.
2. Эрдик-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйинтэ суох собулэн эрэ баар буоллабына буолар.
3. Ыал диэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас билиэн эбэтэр атын дьону кытары тэннэ бас билиэхтэрин сөп.
2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биһрдин киһи толкуйдуур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэлин соҕотохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаҕастык, бинтэр биһрдиклээн үөрэтти, таһара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сиэри-туому тутуһуу нөҥүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биһрдин киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас биһрдин киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киирэр бырааптаах.
2. Ким даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияга киилэриллибэт.

21 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи бэйэтигэр дойдутун салайыытыгар быһаччы, эбэтэр көнүллүк талыллыбыт дьон нөнүү кыттыыны ылыан сөп.

2. Хас биһрдин киһи бэйэтин дойдугулар государственнай сулуусаҕа киһрэр бырааптаах.

3. Правительство былааһа норуот көрдөбүлүгэр олобуруохтаах; ол көрдөбүл кэмтэн -кэмингэр ыгытыллар, барыларыгар тэн уонна уопсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көнүлүн хааччыяр көрүн көмөтүнэн чинэһинэй быыбарларга көрдөрүүнү бултохтаах.

22 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальной харалтаны ылар бырааптаах. Хас биирдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан, кини бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, кини тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас бипрдин киһи үлэниир, көнүллүк үлэни талар, үлэнииргэ үчүтэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар быраантаах.

2. Хас биирдii киhи, бырааба сарбыллыгта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.

3. Хас бипрдин үлэлнир киһи үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн эппиэттээр хамнастаныхтаах, хамнаһа киһиэхэ бэйэтин тус наадатыгар үөнна киһи дыһэ кэргэнигэр тинийэхтээх, тинийбэт бөөллэбүна атын сощнальнай комонон толоруллуохтаах.

4. Хас биһирдин киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүүр профессиональнай түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональнай түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас биирднн кнһн сынньанар, иллэг кэмнн атаарар, үлэтин күнэ сөн уһуннаах буолуохтаах, кэмннттэн кэмннгар толонор үөһүска ылар быраантаах.

25 ыстатыйа

1. Хас биһирдин киһи бэйэтэ уонна кини дыһэ кэргэнэ доруобай уонна чөл буолалларын туһугар, аһыыр астаах, таңнар танаастаах, оһорор дыһэлээх, кэмгэр онгоһулар медицинскэй уонна социальнай өнөбү, мань таһынан, кини улэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэннэригэр уонна киһигтэн тутулуга суох түгэннэртэн сылтаан түтүн барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас өгө уонна көмө көрдүүр быраанттах.

2. Ийэ буолуу уонна сана төрөөһүн үһүлүччү сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьинэ кэргэнтэ төрөөбүт уонна булумыну оҕолор биир тэн социальнай харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас бишрдин киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрү суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыгтан көрөн үөрэниэхтээх.

2. Үөрэхтээний киһини личность быһыытынан сайыннаарга, киһи быраабын уонна көҥүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин нуруоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, доҕордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэригэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөнүттэр кыра саастаах оҕолорутар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биһирдин киһи общество культурнай олоҕор көнүлүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыынан туһанар бырааптаах.

2. Хас биһирдин киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымныыларын сизэр майгы уонна үп-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дыһыннээх Декларацияҕа этиллибитин курдук, хас биһирдин киһи бэйэтин бырааба уонна көнүлэ бүтүтүүн олоххо киллэрэр социальнай бэрээдэктээх дойдуга олорор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биһирдин киһи общество ортотугар көнүл уонна бүтүтүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иннингэр түс эбээһинэстээх.

2. Хас биһирдин киһи бэйэтин быраабын уонна көнүлүн олохтоонунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көнүлүн, сигили (мораль) ирдэбиллэрин толорор инниттэн, уонна норуokka табыгастаах тутулу тутар туһуттан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көнүллэри олоххо киллэрин ханнык да тубэлтэҕэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утары суохтаах.

30 ыстатыйа

Дыһыннээх Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдуга, дьон түмсүүтүтэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көнүлү суох онорорго көнүлү бизэрин курдук тойоннонуо суохтаах.
